

Araştırma Makalesi – Research Article

İşsizlik Süresine Etkide Bulunan Faktörler: Türkiye için Mikro Veri Analizi

Factors Affecting Duration of Unemployment: Micro Data Analysis for Turkey

Nebiye YAMAK *

 0000-0003-3336-4735

Zehra ABDİOĞLU **

 0000-0002-1653-2840

Sinem DOĞAN ***

 0000-0001-6304-3700

Sosyal Güvenlik Dergisi / Journal of Social Security

Cilt: 13 Sayı: 1 Yıl: 2023 / Volume: 13 Issue: 1 Year: 2023

Sayfa Aralığı: 1 - 14 / Pages: 1 - 14

DOI: 10.32331/sgd.1317913

ÖZ

Bu çalışmada TÜİK 2020 Hanehalkı İşgücü Anketi sonuçları kullanılarak Türkiye için işsiz bireylerin işsizlik süresini etkileyen faktörler analiz edilmektedir. Bu amaçla kişisel ve haneve ilişkin özelliklerin etkileri genelleştirilmiş sıralı logit modeli kullanılarak incelenmektedir. Çalışmanın sonuçları kadınların erkekler göre daha yüksek işsizlik sürelerine sahip olduklarını ve yaş arttıkça işsiz kalma olasılığının arttığını göstermektedir. Eğitim düzeyi itibarıyla lisans, yüksek lisans ve teknik lise mezunlarının uzun süreli işsiz kalma olasılığı diğer eğitim gruplarına göre daha yüksektir. Bulgulara göre batıdan doğuya doğru gidildikçe işsiz kalma olasılığı artmaktadır. Teknisyen düzeyindeki iş arayanlar, vasıfsız düzeydeki iş arayanlara göre daha uzun süreli işsiz kalma olasılığına sahiptir. Ayrıca araştırma bulguları tam zamanlı iş arayan bireylerin yarı zamanlı iş arayanlara göre kısa süreli işsiz kalma olasılıklarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Sağlık bilimlerinden mezun olan bireylerin fen bilimleri ve sosyal bilimlerden mezun olanlara göre uzun süreli işsizlikten çok daha fazla etkilendikleri görülmektedir. Kurs alan bireylerin işsiz kalma olasılıkları ile almayanların işsiz kalma olasılıkları arasında anlamlı bir fark yoktur.

Anahtar Sözcükler: İşsizlik süresi, uzun süreli işsizlik, genelleştirilmiş sıralı logit modeli

ABSTRACT

In this study, the factors affecting the unemployment duration of unemployed persons are analyzed by using the results of the Household Labor Force Surveys of 2020 for Turkey. For this purpose, the effects of personal and household characteristics are examined by employing the generalized ordered logit model. The results of this study indicate that woman is experiencing higher unemployment durations than man and the probability of being unemployed increases as age increases. At the educational level, the probabilities of long-run unemployment of undergraduate, graduate, and technical high school graduates are higher than in other education groups. According to the findings, the probability of being unemployment increases as one move from west to east. The job seekers at the technician level have higher long-run unemployment probabilities than the job seekers at the unqualified level. In addition, the findings of the study show that the probability of short-run unemployment of the individuals seeking full-time job are higher than individuals seeking part-time job. It is observed that individuals who graduated from health sciences suffer far more from the long-run unemployment than science and social sciences graduated. There is no significant difference between the probability of being unemployed for individuals who take a course compared to those who do not.

Keywords: Unemployment duration, long-run unemployment, generalized ordered logit model

Önerilen atıf şekli: Yamak, N., Abdioğlu, Z. ve Doğan, S. (2023). İşsizlik Süresine Etkide Bulunan Faktörler: Türkiye için Mikro Veri Analizi. *Sosyal Güvenlik Dergisi (Journal of Social Security)*. 13(1). 1 - 14.

• Geliş Tarihi/Received: 03/04/2023 • Güncelleme Tarihi/Revised: 06/06/2023 • Kabul Tarihi/Accepted: 21/06/2023

* Prof. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, nyamak@ktu.edu.tr

** Prof. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Ekonometri Bölümü, maras@ktu.edu.tr

*** Arş. Gör., Karadeniz Teknik Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, sinemdogan@ktu.edu.tr

GİRİŞ

Hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerin temel sorunlarından biri olan işsizlik, kazanç kaybı, bireysel beceri ve yeteneklerin körelmesi ve sonuç olarak yeni bir iş teklifi alma olasılığındaki düşüşün ana nedenidir. Temel olarak yetersiz işgücü talebi, teknolojiadaki ilerlemeler, küreselleşme, yüksek rakamlı sosyal yardımlar vb. birçok faktör işsizliğin nedeni olarak belirtilmektedir. İşsizlik ekonomik, sosyal ve bireysel düzeylerde birçok maliyeti içinde barındırmakla birlikte sosyal etkileri en fazla olan ekonomik problemdir (Taşçı ve Özdemir, 2005; Tansel ve Taşçı, 2010; Görmüş, 2017).

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), işsiz olan bireyleri istihdam edilmeyen, iş aramak amacıyla faaliyetlerde bulunan ve bir iş fırsatı verildiğinde çalışmaya hazır olan, çalışma çağındaki tüm kişiler olarak tanımlamaktadır. ILO'nun tanımını temel alan Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ise işsiz olan bireyleri referans dönemi içinde istihdam halinde olmayan kişilerden iş aramak için son 4 hafta içinde iş arama kanallarından en az birini kullanmış ve 2 hafta içinde işbaşı yapabilecek durumda olan 15 ve daha yukarı yaştaki fertler olarak ifade etmektedir (TÜİK, 2021). ILO, Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü (OECD), Avrupa Komisyonu İstatistik Kurumu (EUROSTAT), Dünya Bankası ve Ulusal İstatistik Ofisleri, işsizlik süresine dair düzenli istatistiksel veri sunmaktadır. Bu kuruluşlar özellikle uzun süreli işsizlik tanımı üzerinde durarak uzun süreli işsizliği 12 ay veya daha uzun süreli işsizlik durumu olarak ifade etmektedir. ILO (2016)'nın işgücü piyasasının temel işgücü göstergeleri (KILM) arasında yer alan ve 11. temel gösterge olarak ifade edilen gösterge uzun süreli işsizliktir. Uzun süreli işsizlik göstergeleri işsizliğin süresini, yani işsiz bir kişinin işsiz kaldığı, çalışmaya hazır olduğu ve iş aradığı sürenin uzunluğunu dikkate almaktadır. KILM 11, biri uzun süreli işsizliği diğeri ise farklı işsizlik sürelerini içeren iki göstergedendir oluşur. Birinci gösterge uzun dönem işsizliğin iki farklı ölçümünü içerir. Ölçümlerden ilki bir yıl veya daha uzun süredir işsiz olan kişilerin işgücüne oranını gösterirken ikincisi bir yıl veya daha uzun süredir işsiz olan kişilerin toplam işsizlere oranını göstermektedir. Farklı işsizlik sürelerini içeren ikinci tür gösterge ise farklı sürelerdeki işsizlerin sayısını ve toplam işsizler içindeki payını içerir. İlki bir aydan az; ikincisi bir aydan üç aya kadar, üçüncüsü üç aydan altı aya kadar; dördüncüsü altı aydan on iki aya kadar ve beşincisi on iki ay veya daha fazla şeklinde sıralanmaktadır. İşsizlik süresini azaltmak, genel işsizliği azaltmak için birçok stratejide kilit bir unsurdur. Uzun süreli işsizlik, özellikle talep yetersizliği nedeniyle işsizliğin arz ve talebin eşleşmesindeki zorluklardan kaynaklandığı durumlarda istenmeyen bir olgudur. Bir kişi ne kadar uzun süre işsiz kalırsa, iş bulma şansı o kadar düşük olur. Araştırmalar, işsizlik süresinin, gelir desteğinin alınabileceği sürenin uzunluğuna bağlı olarak değiştiğini göstermiştir (ILO, 2016: 101).

Bireylerin işsiz kalma süresi makroekonomik koşullara ve bireysel özelliklere bağlı olarak değişebilmektedir. İşsiz kalma süresinin uzaması toplumsal ve bireysel açıdan dramatik olarak sonuçlanabilmektedir. Bireyin işsiz kaldığı süre kısa vadede gelir kaybına, ücretlerin kalıcı olarak düşmesine, zihinsel ve fiziksel sağlığın olumsuz etkilenmesine ve daha yüksek ölüm oranlarına neden olmaktadır. Uzun süreli işsiz bireyler için bir ekonominin katlanmak zorunda olduğu sosyal koruma maliyetlerinin yanı sıra beşerî sermayenin değer kaybı verimlilikte bir azalışa neden olmakta ve makroekonomik dengesizlikler yaratmaktadır. Makroekonomik düzeyde işsizliğin neden olduğu çıktı kaybı tüm ülkeler için temel bir problem teşkil etmektedir. İşsizlik çıktı kaybının yanı sıra vergi ve sosyal güvenlik primlerinin ödenmemesine de neden olmaktadır. Bu açıdan işsizlik nedeniyle hükümetler önemli düzeyde gelir kaybına maruz kalabilir. İşsizlik süresinin uzaması durumunda bireyler kendilerine olan güvenlerini yitirmektedir. İşsizlik ne kadar uzun sürerse, o kadar şiddetli etkilere sahip olma eğilimindedir. Bir yıl veya daha uzun süren işsizlik, özellikle işsizlik ödeneğinin olmaması durumunda önemli mali zorluklara neden olabilir. Altı ay veya daha uzun süre işsiz

kalan bireylerin refah seviyeleri düşmektedir. Uzun süreli işsiz bireylerin oranının fazla olduğu toplumlarda daha yüksek oranda suç ve şiddet olaylarına rastlanması olası bir sonuçtur (Tansel ve Taşçı, 2010; Nichols, Mitchell ve Lindner, 2013; Danacica ve Mazilescu, 2014; ILO, 2016; Arslan ve Şentürk, 2018).

İşsizlikle mücadelenin en iyi yolu kuşkusuz yeni istihdam alanları yaratarak işsizler için istihdam olanaklarının artırılmasıdır. Ancak istihdam olanakları işgücü piyasasının yapısı, işgücü yasaları, yaş, cinsiyet, yetenek ve aile sorumlulukları gibi bir dizi faktörden etkilenmektedir. İşsizlik süresine etki eden faktörlerin bir kısmı birey tarafından kontrol edilebilir düzeyde iken bir kısmı da dışsal olarak belirlenen faktörlerdir. Birey kendini geliştirerek beşerî sermayesine katkıda bulunabilir ve böylece işsiz kalma süresine etkide bulunabilir. Temel beceri ve iş deneyimi açıkları ve yetersiz nitelikler gibi kişisel özellikler uzun süreli işsizlik olgusunu şiddetlendirmektedir. İşgücü piyasasına ilişkin yapısal reformlar politika yapımcılar tarafından gerçekleştirilerek işsizlik sorununa temel çözüm önerileri getirilebilir.

İşsizlik hem bireysel hem de toplumsal açıdan ciddi bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle gelişmekte olan ekonomilerde işsizlik sorununu gidermeye yönelik politikaların uygun bir biçimde tasarlanması son derece önem arz etmektedir. Bu nedenle işsizlik süresinin analizi bu sorunu birey, hane ve toplum perspektifinde ele alma imkânı tanıyarak işsizlikle mücadele kapsamında politika uygulayıcılarına çeşitli çıkarımlar sağlayacaktır. Bu kapsamda Türkiye’de işsiz kalma süresine etkide bulunan olası bireysel karakteristikler, demografik, sosyal ve ekonomik faktörler mikro veri seti kullanılarak analiz edilmiştir. Bu çalışmada işsiz kalma süresine etkide bulunan faktörler TÜİK’in 2020 yılı Hanehalkı İşgücü Anketi mikro veri seti kullanılarak güncel veri ışığında ve çok sayıda değişken kapsamında araştırılmıştır. Bilindiği üzere, 2020 – 2022 dönemi bütün dünyada olduğu gibi ülkemizde de Covid-19 salgını nedeniyle önem arz eden bir dönemdir. Şöyle ki, 2020 yılı itibarıyla Covid-19 tüm dünyada pandemi ilan edilmiş ve bunun sonucunda da hemen her ekonomik aktivite yavaşlamış veya durma noktasına gelmiştir. Salgın dolayısıyla işgücü piyasalarında pek çok çalışan işini kaybetmiş veya kaybetme riskiyle karşı karşıya kalmıştır. İlgili dönemde çalışma sürelerinin kısaltılması, esnek çalışma, ücretsiz izin vb. uygulamalar hayata geçirilmiştir. Bu çalışmayla birlikte elde edilecek olan bulgular pandemi döneminde işsizlik sürelerini etkileyen faktörlerin neler olduğunu belirlemek açısından da literatüre katkı sağlayacaktır.

2020 yılı Covid-19 salgını dolayısıyla önem arz etmektedir. Şöyle ki, 2020 yılı Covid-19 salgının pandemi ilan edildiği ve dünyada birçok ekonomik aktivitenin duraksama yaşadığı bir dönem olmuştur. Salgın dolayısıyla işgücü piyasasında pek çok çalışan işini kaybetme riskiyle karşılaşmıştır. Bu dönemde çalışma sürelerinin kısaltılması, esnek çalışma, ücretsiz izin vb. uygulamalar hayata geçirilmiştir. Bu kapsamda çalışmada yapılacak analizler pandemi döneminde Türkiye örneğinde işsizlik sürelerine etkide bulunan faktörlerin belirlenmesi açısından da literatüre katkı sağlayacaktır.

Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde öncelikle konu ile ilgili literatür sunulmuştur. Daha sonra veri seti ve analiz yöntemleri tanıtılmıştır. Son olarak elde edilen bulgulara ve genel değerlendirmelere yer verilmiştir.

I- LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

İlgili literatür incelendiğinde işsiz kalma süresine etki eden faktörleri araştıran çalışmaların sağ kalım analizleri ile logit/probit gibi tepki modellerini kullandıkları gözlenmektedir. Yoğun bir biçimde işsiz kalma süresi sağ kalım analizi olarak adlandırılan yarı parametrik Cox orantılı regresyon ve parametrik olmayan Kaplan-Meier modeli kapsamında analiz edilmiştir (Foley, 1997;

Tansel ve Taşçı, 2004; Taşçı ve Tansel, 2005; Şahin ve Kızılırmak, 2007; Uysal ve Pohlmeier, 2011; Danacica ve Mazilescu, 2014; Karasoy, Tutkun ve Bulut, 2015; Elveren, Deniz ve Sezgin, 2018; Arslan ve Şentürk, 2018). Foley (1997), Rusya için panel anket veri setini kullanarak demografik faktörlerin, alternatif gelir desteklerinin ve yerel talep koşullarının çalışma çağındaki bireylerin işsiz kalma süreleri üzerindeki etkisini araştırmıştır. Çalışmada evli kadınların evli erkeklere göre daha uzun süreli işsiz kaldıkları, genç işçilerle karşılaştırıldığında yaşlı işçilerin daha uzun süreli işsiz kaldığı ve emek piyasası talep koşullarının süre üzerinde önemli etkisi olduğu belirlenmiştir. Tansel ve Taşçı (2004), 2000 ve 2001 yıllarına ait Hanehalkı İşgücü Anketi verilerini kullanarak Türkiye’de kadın ve erkekler için işsizlik süresinin belirleyicilerini araştırmışlardır. Bulgulara göre evli olmak erkeklerde işsiz kalma olasılığını azaltırken kadınlarda arttırmaktadır. Ayrıca OECD ülkelerinde olduğu gibi Türkiye’de de iş bulma olasılığı eğitim düzeyi ile artmakta ancak yaşla birlikte azalmaktadır. Aynı veri setini kullanarak Taşçı ve Tansel (2005), Türkiye’deki gençlerin işsiz kalma süresinin belirleyicilerini ayrı bir çalışmada incelemişlerdir. Kentte yaşayanların kırsal kesimde yaşayanlara göre iş bulma şansının daha düşük olduğunu, Güneydoğu ve Doğu Anadolu’da ikamet eden genç erkek bireylerin diğer bölgelerde yaşayanlara göre daha uzun süreli işsiz kaldığını ortaya koymuşlardır. Ayrıca üniversite mezunu olmanın erkek bireylerin işsiz kalma süresi üzerinde olumlu ve önemli bir etkisinin olduğunu tespit etmişlerdir. Türkiye’de işsizlik sigortası yardımlarının belirleyicilerini araştıran Şahin ve Kızılırmak (2007), 2003 Hanehalkı İşgücü Anketi verilerini kullanmışlardır. Çalışmada kişisel özelliklerin sigorta süresini önemli ölçüde etkilediği tespit edilmiştir. Elde edilen bulgularda yaşlı, evli, eğitilmiş ve vasıflı işçilerin iş arama sürelerinin daha kısa olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Uysal ve Pohlmeier (2011), Alman sosyo-ekonomik panel veri setini kullanarak beş önemli kişisel özelliğin iş arama olasılığı üzerindeki etkisini araştırmışlardır. Ayrıca regresyon denklemlerinde cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, medeni durum ve yerleşim yeri gibi çok sayıda değişkeni açıklayıcı değişken olarak kullanmışlardır. Dürüstlüğü iş bulma olasılığı üzerinde olumlu, nevrotizmin olumsuz etkisi olduğunu, dışadönüklük ve uyumluluk kişilik özelliklerinin işsizlik süresi üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığını tespit etmişlerdir. Deneyime açıklık özelliğinin ise sadece işsiz kadınlar ve göçmenlik geçmişi olanlar için iş bulmayı kolaylaştırdığı sonucuna varmışlardır. Danacica ve Mazilescu (2014), Romanya için 2008 - 2010 ve Macaristan için 2006 - 2008 dönemi verilerini kullanarak erkeklerin iş arama sürelerini incelemişlerdir. Her iki ülkede de yaş ve eğitimin istihdam süresi üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Macaristan’da yaşayan erkek bireyler için eğitim seviyesi düştükçe ve yaş ilerledikçe işsizlik süresinin arttığı gözlemlenmiştir. Ayrıca Romanya’da kırsal kesimde yaşayan erkek bireylerin diğer bireylere göre daha uzun süre iş aradıkları sonucuna ulaşılmıştır. Karasoy vd. (2015), Türkiye İş Kurumu’nun 2009 yılı verilerini kullanarak Türkiye’de işsizlik süresini etkileyen faktörleri incelemişlerdir. Erkeklerin, evli bireylerin, meslek kursunda eğitim görenlerin, Türkiye İş Kurumu’na Adana, Antalya, Denizli, Kocaeli ve Tekirdağ’dan başvuranların ve 25 - 34 yaş grubundaki bireylerin daha kısa sürede iş buldukları belirlenmiştir. Elveren vd. (2018), 2012 - 2015 dönemi Gelir ve Yaşam Koşulları Anketi verilerini kullanarak bireyin medeni durumunun, sağlık sigortasına kayıtlı olmasının, hane halkı büyüklüğünün, asıl işteki aylık net gelirinin, yaşı ve eğitim durumunun işsizlik süresini etkileyen değişkenler olduğunu tespit etmişlerdir. Evli bireylerin, sağlık sigortasına kayıtlı olanların ve eğitim düzeyi yüksek olan bireylerin işsizlik sürelerinin kısa olduğu gözlemlenmiştir. Arslan ve Şentürk (2018), Türkiye’nin farklı bölgelerindeki 15 ilde işsiz bireylere anket uygulayarak işsizlik süresini etkileyen bireysel, sosyal, demografik ve ekonomik faktörleri araştırmışlardır. İşsiz bireylerin yaş ve eğitim düzeyindeki artışın işsizlik süresini artırdığı tespit edilmiştir. Ayrıca yüksek derece ile mezun olan bireylerin kısa süreli işsiz kaldıkları, mesleki eğitim alan bireylerin işsizlik süresinde herhangi bir değişiklik olmadığı gözlemlenmiştir. Diğer bir sonuç ise işsizlik maaşı alan bireylerin daha kısa süre işsiz kalmasıdır.

Literatürde işsiz kalma süresini belirleyen değişkenleri araştırmak üzere logit, probit ve tobit gibi nitel tepki modellerini kullanan çalışmalar da göze çarpmaktadır (Poterba ve Summers, 1995; Taşçı ve Özdemir, 2005; Krueger ve Mueller, 2010; Çağlar, Kumaş ve Morali, 2015; Görmüş, 2017; Kandemir, 2020; Fabrice - Gilles, Felix ve Aymar, 2021). Poterba ve Summers (1995), 1976 yılı ABD Nüfus Araştırmaları Anketi verilerini kullanarak işsizlik sigortası yardımlarının işsizlik süresi üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Çok terimli lojistik regresyon modelinin kullanıldığı çalışmada işsizlik sigortası yardımlarının işsizlik süresini arttırdığı bulunmuştur. Taşçı ve Özdemir (2005), 2000 - 2001 yılları için Hanehalkı İşgücü Anketi verileriyle Türkiye’de uzun süreli işsizliği etkileyen faktörleri analiz etmişlerdir. Çalışmada probit modeli kullanılmış olup kentlerde yaşayan kadınların işsizlik süresinin kırsal kesimde yaşayanlara göre daha kısa olduğu, Marmara ve Ege gibi gelişmiş bölgelerde diğer bölgelere göre işsiz kalma süresinin daha kısa olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca yaşlı bireylerin ve kadınların işsiz kalma süresinin genç bireylere ve erkeklere göre daha uzun olduğu tespit edilmiştir. Krueger ve Mueller (2010), 2003 - 2007 dönemi için Amerikan Zaman Kullanım Anketi’ni kullanarak ABD’de iş arama süresi ile iş arama faaliyetleri arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Çalışmada işsizlik sigortası için ödenen ücret ile bireylerin iş arama süresinin ters orantılı olduğu sonucuna varılmıştır. Çağlar vd. (2015) 2007 - 2013 yılları için Hanehalkı İşgücü Anketi verilerini kullanarak Türkiye’de işsizlik süresini etkileyen faktörleri analiz etmişlerdir. Çok terimli lojistik regresyon modelinin kullanıldığı çalışmada cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi ve medeni durumun işsizlik süresi üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu bulunmuştur. Bireylerin yaşı arttıkça işsizlik süresinin arttığı, ilköğretim mezunlarının diğer eğitim kademelerine göre daha uzun süreli işsiz kaldıkları ve kadınların işsiz kalma sürelerinin erkeklere göre daha uzun olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Görmüş (2017), 2014 yılı Hanehalkı İşgücü Anketi verilerinden yararlanarak Türkiye’de uzun süreli işsizliğin sosyo-ekonomik belirleyicilerini incelemiştir. Lojistik regresyon yönteminin kullanıldığı çalışmada, kadınların erkeklere göre daha uzun süreli işsiz kaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca ileri yaş grubundaki bireylerin, bekâr ve Karadeniz Bölgesi’nde ikamet edenlerin, yeni mezun erkeklerin, ev hanımı kadınların, eğitim düzeyi yüksek ve tam zamanlı olarak üst düzey pozisyonlarda iş arayanların işsiz kalma olasılıklarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Kandemir (2020), 2019 yılı verilerini kullanarak Türkiye’de yaş, cinsiyet ve eğitimin işsizlik süresi üzerindeki etkisini incelemiştir. Lojistik regresyon analizi ile ön lisans ve lisans derecesine sahip bireylerin doktora derecesine sahip kişilere göre daha uzun süre işsiz kaldıkları gözlemlenmiştir. Son olarak Fabrice - Gilles vd. (2021), 2018 verilerini kullanarak Kongo’da işsizlik süresini açıklayan faktörleri incelemişlerdir. Lojistik regresyon analizi kapsamında işsizlik süresinin kısmen iş arama yoğunluğu ile açıklandığı belirlenmiştir.

II- VERİ SETİ VE EKONOMETRİK YÖNTEM

Çalışmada Türkiye’de işsiz kalma süresine etki eden faktörlerin belirlenmesi amacı ile 2020 yılı Hanehalkı İşgücü Anketi mikro veri setinden yararlanılmıştır. İşsiz kalma süresi sıralı bağımlı değişken olarak ele alınmış ve ILO’nun işgücü piyasasının temel işgücü göstergeleri kapsamında 5 kategoriye ayrılmıştır. Değişkenlere ait tanıttıcı bilgiler Tablo 1’de verilmiştir. Hane büyüklüğü, yaşanılan bölge, cinsiyet, medeni durum, yaş, eğitim durumu, aranan meslek kodu, en son bitirilen okuldan mezun olunan bölüm, alınan kurs ve tercih edilen çalışma şekli açıklayıcı değişkenler olarak kullanılmıştır.

Tablo 1. Değişken Tanımları

Bağımlı Değişken	Tanım
İşsiz Kalma Süresi	Çok Kısa: 1 aydan daha kısa Kısa: 1-3 ay arası Orta: 3-6 ay arası Uzun: 6-12 ay arası Çok Uzun: 12 aydan daha uzun
Bağımsız Değişkenler	
KADIN	Kadın ise 1; değilse 0
ERKEK	Erkek ise 1; değilse 0
EVLİ	Evli ise 1; değilse 0
BEKÂR	Bekâr, dul ve yalnız yaşıyorsa 1; değilse 0
EVLİKADIN	Evli*Kadın
YAŞ1	15-24 yaş arasında ise 1; değilse 0
YAŞ2	25-34 yaş arasında ise 1; değilse 0
YAŞ3	35-44 yaş arasında ise 1; değilse 0
YAŞ4	45-54 yaş arasında ise 1; değilse 0
YAŞ5	55-64 yaş arasında ise 1; değilse 0
İBBS1	İstanbul'da yaşıyor ise 1; değilse 0
İBBS2	Batı Marmara Bölgesi'nde yaşıyor ise 1; değilse 0
İBBS3	Ege Bölgesi'nde yaşıyor ise 1; değilse 0
İBBS4	Doğu Marmara Bölgesi'nde yaşıyor ise 1; değilse 0
İBBS5	Batı Anadolu Bölgesi'nde yaşıyor ise 1; değilse 0
İBBS6	Akdeniz Bölgesi'nde yaşıyor ise 1; değilse 0
İBBS7	Orta Anadolu Bölgesi'nde yaşıyor ise 1; değilse 0
İBBS8	Batı Karadeniz Bölgesi'nde yaşıyor ise 1; değilse 0
İBBS9	Doğu Karadeniz Bölgesi'nde yaşıyor ise 1; değilse 0
İBBSA	Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi'nde yaşıyor ise 1; değilse 0
İBBSB	Ortadoğu Anadolu Bölgesi'nde yaşıyor ise 1; değilse 0
İBBS C	Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yaşıyor ise 1; değilse 0
HANEBÜYÜKLÜĞÜ	Hanedeki toplam fert sayısı
EĞİTİMSİZ	Bir okul bitirmedi ise 1; değilse 0
İLKOKUL	İlkokul mezunu ise 1; değilse 0
ORTAOKUL	Genel ortaokul, mesleki veya teknik ortaokul ve ilköğretim (8 yıl) mezunu ise 1; değilse 0
LİSE	Genel lise mezunu ise 1; değilse 0
TEKNİKLİSE	Mesleki veya teknik lise mezunu ise 1; değilse 0
ÜNİVERSİTE	2 veya 3 yıllık yüksekokul, 4 yıllık yüksekokul veya fakülte mezunu ise 1; değilse 0
LİSANSÜSTÜ	Yüksek lisans (5 veya 6 yıllık fakülteler dâhil) veya doktora mezunu ise 1; değilse 0
PROFESYONEL	Aranan iş kodu profesyonel düzeyde ise 1; değilse 0
TEKNİSYEN	Aranan iş kodu teknisyen düzeyinde ise 1; değilse 0
NİTELİKSİZ	Aranan iş kodu nitelik gerektirmeyen düzeyde ise 1; değilse 0
SOSYAL	En son bitirilen okuldan mezun olunan bölüm sosyal bilimler alanında ise 1; değilse 0

Tablo 1. Değişken Tanımları (Devamı)

FEN	En son bitirilen okuldan mezun olunan bölüm fen bilimleri alanında ise 1; değilse 0
SAĞLIK	En son bitirilen okuldan mezun olunan bölüm sağlık bilimleri alanında ise 1; değilse 0
KURS	Son 4 hafta içinde örgün eğitim dışında bir eğitim programına veya kursuna katıldı ise 1; değilse 0
TAMZAMANLI	Tam zamanlı iş arıyor ise 1; değilse 0
YARIZAMANLI	Yarı zamanlı iş arıyor ise 1; değilse 0
İŞVEREN	Doğrudan bir işverene başvurdu ise 1; değilse 0
İŞKUR	Türkiye İş Kurumuna (İŞKUR) başvurdu ise 1; değilse 0

Çalışmada sıralı bir değişken olarak ifade edilen işsiz kalma süresine etkide bulunan olası değişkenlerin belirlenmesi amacıyla sıralı logit analizinden faydalanılmıştır. Sıralı logit modelleri, sıralı bir bağımlı değişken ile bir dizi bağımsız değişken arasındaki ilişkiyi tahmin etmek için kullanılmaktadır. Sıralı logit yaklaşımında, sıralı bağımlı değişken bağımsız değişkenlerin ve bir dizi kesme noktasının doğrusal bir fonksiyonu olarak tahmin edilir (Long, 1997). Sıralı logit modelinde katsayıları her bir j için aynıdır. Paralel doğrular modeli olarak da adlandırılan sıralı logit modeli M kategorili sıralı bir bağımlı değişken için aşağıdaki gibi yazılabilir.

$$P(Y_i > j) = g(X\beta) = \frac{\exp(\alpha_j + X_i\beta)}{1 + \{\exp(\alpha_j + X_i\beta)\}} \quad j = 1, 2, \dots, M - 1 \quad (1)$$

(1) numaralı denklemde Y , sıralı bağımlı değişkeni; X , bağımsız değişkenler vektörünü; α , kesim noktalarını ve β , logit katsayılarını göstermektedir. Sıralı logit modeli için paralel doğrular varsayımı geçerlidir. Buna göre tüm kategoriler için β katsayıları aynı iken kesme noktaları farklılık arz etmektedir. Buna karşın paralel doğrular varsayımının uygulamada sık sık reddedildiği görülmektedir. Çünkü bir ya da daha fazla β katsayısı kategorilere göre farklılık göstermektedir. Bu durumda ilgili kısıtları gevşeten genelleştirilmiş sıralı logit model kullanılır (Fu, 1998; Fullerton, 2009).

M kategorili sıralı bir bağımlı değişken için genelleştirilmiş sıralı logit modeli aşağıdaki gibi yazılabilir (Williams, 2006: 59-60).

$$P(Y_i > j) = g(X\beta_j) = \frac{\exp(\alpha_j + X_i\beta_j)}{1 + \{\exp(\alpha_j + X_i\beta_j)\}} \quad j = 1, 2, \dots, M - 1 \quad (2)$$

(1) numaralı eşitlikten Y 'nin 1, 2, ..., M değerlerinin her birini alacağı olasılıklar belirlenebilir.

$$P(Y_i = 1) = 1 - g(X_i\beta_1)$$

$$P(Y_i = j) = g(X_i\beta_{j-1}) - g(X_i\beta_j) \quad j=2, \dots$$

$$P(Y_i = M) = g(X_i\beta_{M-1})$$

Genelleştirilmiş sıralı logit modelinin özel bir durumu kısmi oransal odds modelidir. Bu modelde bazı katsayıları tüm j 'ler için aynı iken bazıları farklıdır. Aşağıdaki modelde ifade edildiği gibi X_1 ve X_2 'nin katsayıları aynı iken X_3 için katsayıları farklıdır.

$$P(Y_i > j) = \frac{\exp(\alpha_j + X_{1i}\beta_1 + X_{2i}\beta_2 + X_{3i}\beta_3)}{1 + \{\exp(\alpha_j + X_{1i}\beta_1 + X_{2i}\beta_2 + X_{3i}\beta_3)\}} \quad j = 1, 2, \dots, M - 1 \quad (3)$$

Paralel regresyon varsayımı Brant testi veya Olabilirlik Oranı (LR) testi ile belirlenerek uygun sıralı logit modelinin hangisi olduğuna karar verilmektedir. İlgili yaklaşımlarda sıfır hipotezi paralel doğrular varsayımının geçerli olduğunu ifade etmektedir.

III- BULGULAR

Çalışmada 5 kategori (çok kısa, kısa, orta, uzun ve çok uzun süreli) kapsamında oluşturulan işsiz kalma süresine etkide bulunan faktörlerin belirlenmesi amacıyla sıralı lojistik regresyon analizi kullanılmıştır. Öncelikle analizde kullanılan bağımlı değişkenin tüm kategorilerinde bağımsız değişken katsayılarının aynı olup olmadığı, yani paralellik varsayımlarını sağlayıp sağlamadığı test edilerek elde edilen bulgular Tablo 2’de verilmiştir. Bu varsayım için LR testi kullanılarak sıfır hipotezi reddedilmiştir. Diğer bir ifadeyle paralel doğrular varsayımının geçerli olmadığı, bazı değişken katsayıları itibarıyla paralellüğün sağlanmadığı tespit edilmiştir. LR testinin yanı sıra Akaike Bilgi kriteri (AIC) kapsamında sıralı logit modeli ile geliştirilmiş sıralı logit modeli karşılaştırılarak uygun yaklaşımın geliştirilmiş sıralı logit modeli olduğu belirlenmiştir. Gerek LR testi gerekse de AIC kriterine göre işsiz kalma olasılığına etkide bulunan olası değişkenlerin belirlenmesi amacıyla geliştirilmiş sıralı logit modelinin kullanımının uygun olduğuna karar verilmiştir.

Tablo 2. Paralel Doğrular Varsayımının Testi

Model	N	Logaritmik Olabilirlik (kısıtsız)	Logaritmik Olabilirlik (kısıtlı)	AIC
Sıralı Logit	4041	-5866.929	-5744.592	11563.18
Genelleştirilmiş Sıralı Logit	4041	-5866.929	-5644.942	11561.88
LR İstatistiği (χ^2):	199.30	Olasılık (Prob) :	0.0000	

Tablo 3’te geliştirilmiş sıralı logit modeline ilişkin bulgular sunulmuştur. Geliştirilmiş sıralı logit modelinde bazı katsayılar işsiz kalma süreleri kapsamında oluşturulan kategorilere göre farklılık gösterirken bazı katsayılar kategoriler itibarıyla değişim sergilememiştir. Bu nedenle geliştirilmiş sıralı logit modelinin özel bir durumu olan kısmi oransal odds modeli tahmin edilmiştir. Çalışmanın bulguları kadınların erkeklere göre işsiz kalma olasılığının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Kadınların işsiz kalma olasılığı erkeklere göre 1.11 kat daha fazladır. Cinsiyet açısından ortaya çıkan bu farklılık pandemi döneminde de kadınların erkeklere göre dezavantajlı konumda bulunduğunu kanıtlayarak işgücü piyasasındaki herhangi bir şok durumundan en çok etkilenen başlıca kırılgan grubun kadın işgücü olduğunu göstermiştir. Evlilerin işsiz kalma olasılığı bekârlara göre 0.57 kat daha düşüktür. Buna ek olarak evli kadınlar için oluşturulan etkileşim değişkeni katsayısı kadının evli olmasının işsiz kalma olasılığını artırıcı yönde etki yaptığını ortaya koymuştur. Salgın döneminde özellikle çocuk, yaşlı ve hasta bakım yüklerindeki artış, evli kadınların işgücü piyasasından çekilmelerinde etkili olmuştur. Her ne kadar hane büyüklüğünün işsiz kalma olasılığını azalttığı yönünde bir bulgu elde edilmiş olsa da ilgili katsayının istatistiksel olarak anlamlı olmadığı gözlemlenmiştir.

Bireylerin yaş gruplarına göre işsiz kalma olasılıkları incelendiğinde 25-34, 35-44, 45-54 ve 55-65 yaş aralığındaki bireylerin 15-24 yaş aralığındaki bireylere göre işsiz kalma olasılıklarının daha yüksek olduğu dikkatleri çekmektedir. Şöyle ki, uzun süreli işsiz kalma olasılığı, en genç yaş grubuna (15-24) göre en yaşlı yaş grubunda (55-65) 3.92 kat, 45-54 yaş grubunda 2.73 kat, 35-44 yaş grubunda 2.34 kat ve 25-34 yaş grubunda 1.64 kat daha fazladır. Diğer bir ifadeyle yaş arttıkça

bireyin işsiz kalma olasılığı yükselmektedir.

Eğitim düzeyleri itibarıyla bakıldığında lisansüstü mezunu bireylerin bir okul bitirmeyen bireylere göre işsiz kalma olasılıkları daha yüksektir. Bunun yanı sıra üniversite ve teknik lise mezunu olan bireylerin de bir okul bitirmeyen bireylere göre işsiz kalma olasılıkları daha yüksektir. Şöyle ki, bir okul bitirmeyen bireye göre uzun süre işsiz kalma olasılığı lisansüstü derecesine sahip bir birey için 6.86 kat, lisans derecesine sahip olan bir birey için 2.41 kat ve teknik lise mezunu için 1.56 kat daha fazladır. Genel lise, ortaokul ve ilkokul mezunları ile bir okul bitirmeyen bireyler arasında işsiz kalma süreleri açısından önemli bir fark ortaya çıkmamıştır. İleri eğitim düzeylerine sahip olanların düşük eğitim seviyesine sahip olanlara göre daha uzun süreli işsiz kalma olasılığı nitelikli işlerin gerektirdiği beceriler ile iş arayanların sahip oldukları beceriler arasındaki uyumsuzlukla açıklanabileceği gibi pandemi döneminde nitelikli iş sayısındaki azalma ile de açıklanabilmektedir.

Bulgulara göre İBBS2 (Batı Marmara) bölgesinde yaşayan bireylerin İBBS1 (İstanbul) bölgesinde yaşayanlara göre çok kısa süreli işsiz kalma olasılıkları daha düşükken uzun süreli işsiz kalma olasılıkları daha fazladır. İstatistiksel olarak anlamlı farklılık çok kısa süreli işsizlik kategorisi için elde edilmekle birlikte İBBS2 bölgesinde yaşayanların İBBS1 bölgesinde yaşayanlara göre çok kısa süreli işsiz kalma riskleri 0.38 kat daha düşüktür. İBBS3 (Ege), İBBS4 (Doğu Marmara) ve İBBS5 (Batı Anadolu) bölgelerinde yaşayanların çok kısa süreli işsiz kalma olasılıkları İBBS1’de (İstanbul) yaşayanlara göre daha düşükken uzun süreli işsiz kalma olasılıklarının daha yüksek olduğu dikkatleri çekmektedir. Buna karşın İBBS9 (Doğu Karadeniz), İBBSA (Kuzeydoğu Anadolu) ve İBBSB (Ortadoğu Anadolu) bölgesinde yaşayanların İstanbul’da yaşayanlara göre işsiz kalma olasılıkları tüm kategorilerde daha yüksektir. Edinilen bulgular İstanbul ile karşılaştırıldığında ülkenin batısında bulunan özellikle sanayi ve hizmetler sektörü açısından gelişim gösteren bölgelerde yaşayanların çok kısa süreli işsiz kalma olasılıklarının daha düşük olduğunu, uzun süreli işsiz kalma olasılıklarının ise İstanbul’a göre daha fazla olduğunu ortaya koymaktadır. Ülkenin doğusunda bulunan daha çok tarımsal faaliyetlerin yoğun olduğu bölgelerde ise İstanbul’a göre gerek kısa gerekse de uzun süreli işsiz kalma olasılığının daha yüksek olduğu gözlenmektedir.

En son bitirilen okuldan mezun olunan bölüm itibarıyla kategorize edilen fen ve sosyal bilimler mezunlarının sağlık bilimleri mezunlarına göre işsiz kalma olasılıkları incelendiğinde sosyal bilimler alanından mezun olan bireylerin işsiz kalma olasılıklarının sağlık bilimleri alanından mezun olanlara göre 0.73 kat daha az olduğu gözlenmektedir. Benzer şekilde fen bilimleri alanından mezun olanların sağlık alanından mezun olanlara göre işsiz kalma olasılıkları 0.66 kat daha azdır.

İş aranan meslek koduna göre (profesyonel, teknisyen ve nitelik gerektirmeyen meslek kodları) kategorize edilen meslek kodları itibarıyla işsiz kalma olasılıkları incelendiğinde profesyonel düzeyde iş arayanların işsiz kalma olasılıklarının nitelik gerektirmeyen meslek kodlarında iş arayanlara göre önemli bir farklılık sergilemediği görülmektedir. Teknisyen düzeyinde iş arayanların ise nitelik gerektirmeyen düzeyde iş arayanlara göre uzun dönem işsizlik olasılığının 1.34 kat daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Nitelik gerektirmeyen alanlarda iş arayanların uzun süreli işsiz kalma olasılıklarının daha düşük olması pandemi döneminde özellikle nitelik gerektirmeyen işlerdeki artış ile açıklanabilir.

Kurs alan bireylerin kurs almayan bireylere göre işsiz kalma olasılıkları arasında önemli bir fark bulunamamıştır. İş arama şekline göre tam zamanlı iş arayan bireylerin yarı zamanlı iş arayan bireylere kıyasla kısa süreli işsiz kalma olasılığının 1.47 kat daha fazla olduğu belirlenmiştir. Bu durum Covid-19 pandemisinde özellikle yarı zamanlı çalışma modellerine geçişle izah edilebilir. İş arama kanalları itibarıyla doğrudan bir işverene başvuran bireylerin özel istihdam ofislerine veya

insan kaynakları bürolarına başvuran bireylere göre uzun süreli işsiz kalma olasılıklarının 0.78 kat daha az olduğu saptanmıştır. Son olarak İŞKUR’a başvuran bireylerin ise işsiz kalma olasılıklarının İŞKUR’a başvurmayan bireylere göre tüm kategorilerde 1.28 kat daha fazla olduğu saptanmıştır.

Tablo 3. Genelleştirilmiş Sıralı Lojistik Regresyon Sonuçları

Bağımsız Değişkenler	ÇOK KISA		KISA		ORTA		UZUN	
	Katsayı (t ist.)	Odds Oranı	Katsayı (t ist.)	Odds Oranı	Katsayı (t ist.)	Odds Oranı	Katsayı (t ist.)	Odds Oranı
KADIN	0.1084 (1.06)	1.1145	0.1084 (1.06)	1.1145	0.1084 (1.06)	1.1145	0.1084 (1.06)	1.1145
EVLİ	-0.5604 ^a (-5.29)	0.5709 -0.5604 ^a	(-5.29) 0.5709		-0.5604 ^a (-5.29)	0.5709	-0.5604 ^a (-5.29)	0.5709
EVLİKADIN	0.5362 ^a (3.68)	1.7095	0.5362 (3.68)	1.7095	0.5362 ^a (3.68)	1.7095	0.5362 ^a (3.68)	1.7095
YAŞ2	0.4966 ^a (5.11)	1.6431	0.4966 ^a (5.11)	1.6431	0.4966 ^a (5.11)	1.6431	0.4966 ^a (5.11)	1.6431
YAŞ3	0.8414 ^a (2.98)	2.3196	0.8254 ^a (5.92)	2.2828	0.6572 ^a (5.17)	1.9294	0.8505 ^a (6.45)	2.3408
YAŞ4	1.0058 ^a (7.09)	2.7342	1.0058 ^a (7.09)	2.7342	1.0058 ^a (7.09)	2.7342	1.0058 ^a (7.09)	2.7342
YAŞ5	1.3675 ^a (7.00)	3.9259	1.3675 ^a (7.00)	3.9259	1.3675 ^a (7.00)	3.9259	1.3675 ^a (7.00)	3.9259
İLKOKUL	0.1122 (0.71)	1.1187	0.1122 (0.71)	1.1187	0.1122 (0.71)	1.1187	0.1122 (0.71)	1.1187
ORTAOKUL	0.2667 (1.64)	1.3057	0.2667 (1.64)	1.3057	0.2667 (1.64)	1.3057	0.2667 (1.64)	1.3057
LİSE	0.1222 (0.69)	1.1300	0.1222 (0.69)	1.1300	0.1222 (0.69)	1.1300	0.1222 (0.69)	1.1300
TEKNİKLİSE	0.4503 ^b (1.99)	1.5688	0.4503 ^b (1.99)	1.5688	0.4503 ^b (1.99)	1.5688	0.4503 ^b (1.99)	1.5688
ÜNİVERSİTE	0.8823 ^a (3.85)	2.4165	0.8823 ^a (3.85)	2.4165	0.8823 ^a (3.85)	2.4165	0.8823 ^a (3.85)	2.4165
LİSANSÜSTÜ	12.3004 ^a (27.06)	219789.8	1.7976 ^c (2.63)	6.0351	2.0811 ^a (3.96)	8.0135	1.9258 ^a (4.38)	6.8610
HANE BÜYÜKLÜĞÜ	-0.0031 (-0.20)	0.9968	-0.0031 (-0.20)	0.9968	-0.0031 (-0.20)	0.9968	-0.0031 (-0.20)	0.9968
İBBS2	-0.9501 ^b (-2.11)	0.3866	-0.3060 (-1.51)	0.7363	-0.1183 (-0.59)	0.8888	0.2460 (1.19)	1.2789
İBBS3	-0.4222 (-1.18)	0.6555	-0.0137 (-0.09)	0.9863	0.2623 ^c (1.88)	1.2999	0.3179 ^b (2.17)	1.3742
İBBS4	-0.8189 ^b (-2.18)	0.4408	0.3665 ^b (2.09)	1.4427	0.2086 (1.41)	1.2320	0.3834 ^a (2.50)	1.4674
İBBS5	-0.8759 ^a (-2.34)	0.4164	0.2183 (1.27)	1.244	0.4097 ^a (2.68)	1.5064	0.4495 ^a (2.86)	1.5676

Tablo 3. Genelleştirilmiş Sıralı Lojistik Regresyon Sonuçları (Devamı)

İBBS6	0.2336 ^c (1.79)	1.2631	0.2336 ^c (1.79)	1.2631	0.2336 ^c (1.79)	1.2631	0.2336 ^c (1.79)	1.2631
İBBS7	0.1457 (0.92)	1.1568	0.1457 (0.92)	1.1568	0.1457 (0.92)	1.1568	0.1457 (0.92)	1.1568
İBBS8	0.2379 (1.45)	1.2686	0.2379 (1.45)	1.2686	0.2379 (1.45)	1.2686	0.2379 (1.45)	1.2686
İBBS9	0.4600 ^a (2.42)	1.5840	0.4600 ^a (2.42)	1.5840	0.4600 ^a (2.42)	1.5840	0.4600 ^a (2.42)	1.5840
İBBSA	11.3416 ^a (47.70)	84256.67	0.9106 ^a (3.74)	2.4859	0.3724 ^b (1.92)	1.4513	0.4276 ^b (2.07)	1.5337
İBBSB	0.5264 ^a (3.39)	1.6929	0.5264 ^a (3.39)	1.6929	0.5264 ^a (3.39)	1.6929	0.5264 ^a (3.39)	1.6929
İBBS C	-0.2142 (-0.63)	0.8071	0.6428 ^a (4.12)	1.9018	0.4578 ^a (3.16)	1.5806	0.3761 ^a (2.45)	1.4566
SOSYAL	-0.3139 ^b (-1.89)	0.7305	-0.3139 ^b (-1.89)	0.7305	-0.3139 ^b (-1.89)	0.7305	-0.3139 ^b (-1.89)	0.7305
FEN	-0.4015 ^b (-2.25)	0.6692	-0.4015 ^b (-2.25)	0.6692	-0.4015 ^b (-2.25)	0.6692	-0.4015 ^b (-2.25)	0.6692
PROFESYONEL	0.1966 (1.32)	1.2173	0.1966 (1.32)	1.2173	0.1966 (1.32)	1.2173	0.1966 (1.32)	1.2173
TEKNİSYEN	0.2420 (0.99)	1.2738	-0.0253 (-0.23)	0.9749	0.1452 (1.48)	1.1563	0.2979 ^a (2.85)	1.3471
KURS	-0.1252 (-0.68)	0.8823	-0.1252 (-0.68)	0.8823	-0.1252 (-0.68)	0.8823	-0.1252 (-0.68)	0.8823
TAMZAMANLI	-0.1659 (-0.35)	0.8471	0.3857 ^a (2.40)	1.4707	0.0913 (0.59)	1.0956	-0.1604 (-1.03)	0.8517
İŞVEREN	0.1944 (0.85)	1.2146	0.0163 (0.17)	1.0165	-0.1068 (-1.30)	0.8986	-0.2401 ^a (-2.76)	0.7865
İŞKUR	0.2516 ^a (3.41)	1.2861	0.2516 ^a (3.41)	1.2861	0.2516 ^a (3.41)	1.2861	0.2516 ^a (3.41)	1.2861
SABİT	3.0771 ^a (5.11)	21.6965	-0.1825 (-0.66)	0.8331	-1.1259 ^a (-4.23)	0.3243	-1.8017 ^a (-6.68)	0.1650
F	137.70 ^a							
N	4041							

Not: a, b ve c sırasıyla ilgili istatistiğin %1, %5 ve %10 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı olduğunu ifade etmektedir. Referans kategoriler ERKEK, BEKÂR, YAŞI, EĞİTİMSİZ, İBBS1, SAĞLIK, NİTELİKSİZ, YARIZAMANLI'dır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Çalışmada 2020 yılı Hanehalkı İşgücü Anketi'nden yararlanılarak işsiz kalma süresine etkiye bulunan bireysel ve haneye özgü karakteristikler araştırılmıştır. İşsiz kalma süresi çok kısa süreli işsizlikten çok uzun süreli işsizliğe olmak üzere beş kategori kapsamında ele alınmıştır. Sıralı

genelleştirilmiş logit analizi kullanılarak sıralı bağımlı değişkene etkide bulunan çok sayıda faktör tespit edilmiştir. İşsizlik olgusu büyük oranda işgücünün bireysel özellikleriyle ilgili olduğu için öncelikle bireye özgü karakteristikler ele alınmıştır. Kişinin cinsiyeti, medeni durumu, yaşı, eğitim düzeyi gibi değişkenler üzerinde durulmuştur. Edinilen bulgular kadınların erkeklere nispeten işsiz kalma olasılığının daha yüksek olduğunu göstermiştir. İlgili literatürde hemen hemen tüm çalışmalarca desteklenen bu bulgu Foley (1997), Taşçı ve Özdemir (2005) ve Tansel ve Taşçı (2004, 2010) tarafından da değerlendirildiği gibi evde üretim faaliyetlerinin görünmez değeri yüksek olduğu sürece kadının uzun süreli işsizlik yaşama olasılığının yüksek olacağını ortaya koymaktadır. Bu durum işgücü piyasasında kadına karşı ayrımcılığın bir göstergesi olarak da değerlendirilebilir. Medeni duruma göre işsiz kalma olasılıkları karşılaştırıldığında evlilerin işsiz kalma olasılığının bekârlara göre daha düşük olduğu gözlenmiştir. İlgili literatürde Elveren vd. (2018)'nin bulguları çalışma ile benzerlik göstermektedir. Evli bireylerin bekâr bireylere göre aile sorumluluğu gereği bakmakla yükümlü oldukları bireylerin ihtiyaçlarını karşılama noktasındaki zorunlulukları nedeniyle iş konusunda seçici davranamamaları ve bekâr bireylerin çoğunluğunun ailelerinin yanında kalması sebebiyle kendilerini daha güçlü hissetmeleri bu sonucun doğruluğunu ispatlamaktadır. Buna ek olarak evli kadınların işsiz kalma olasılığının evli olmayan kadınlara göre daha yüksek olduğu ortaya koyulmuştur. İlgili bulgu Foley (1997), Tansel ve Taşçı (2004, 2010), Çağlar vd. (2015) ve Şahin ve Kızılırmak (2007)'in bulgularını destekler nitelikte iken Görmüş (2017)'ün bulgularıyla çelişmektedir. Evli kadınların evli olmayan kadınlara göre daha yüksek olasılıkla işsiz kalması ataerkil aile yapısına, toplumsal cinsiyet rollerine ve çocuk/yaşlı bakım hizmetlerindeki yetersizliğe dayandırılabilir.

Yaş grupları itibarıyla işsiz kalma olasılığı incelendiğinde literatürdeki birçok çalışma bulgularıyla örtüşür nitelikte yaş arttıkça işsiz kalma olasılığının arttığı gözlenmiştir. Çalışmada en yüksek işsiz kalma olasılığının en büyük yaş grubunda olduğu belirlenmiştir. Bu durumun sebebi olarak emeklilerin önemli bir kısmının özellikle yetersiz emeklilik ödemeleri dolayısıyla ek iş aramaları ve sağlık problemleri vb. nedenler dolayısıyla işgücü piyasasında kendilerine uygun bir işe yerleşememeleri gösterilebilir. Söz konusu bulgu Arslan ve Şentürk (2018)'ün bulgularıyla paralellik göstermekte olup Elveren vd. (2018) bulgularıyla çelişmektedir. Elveren vd. (2018)'nin bulguları yaş ile tecrübenin bağlantılı olduğunu ve tecrübeli olan bireylerin daha kısa sürede iş bulduklarını gösterir niteliktedir. Bireylerin eğitimin düzeyleri itibarıyla işsiz kalma olasılıkları mercek altına alındığında özellikle yüksek eğitim seviyesine sahip bireylerin işsiz kalma olasılıklarının en düşük eğitim kategorisine göre yüksek olduğu yönünde bulgulara rastlanmıştır. Görmüş (2017) ve Arslan ve Şentürk (2018)'ün bulgularını destekleyen bu sonuç Türk işgücü piyasasında yükseköğretim ve beceri gereksinimi arasındaki uyumsuzlukla açıklanabilir. Bu çerçevede yükseköğretim kapsamında artırılan bölüm ve programların işgücü piyasası gereksinimleri dikkate alınarak tekrar gözden geçirilmesi ve eğitilmiş bireylerin beklentilerini karşılayabilecek iş imkânlarının yaratılması önem arz etmektedir.

Çalışmada bireyin beşerî sermayesine yaptığı her türlü yatırımın işsiz kalma riskini azaltacağı düşüncesiyle analize dâhil edilen kurs değişkeni beklentilerin aksine kurs alan bireylerin kurs almayan bireylere göre işsiz kalma olasılıkları arasında önemli bir fark bulunmadığını göstermiştir. En son bitirilen okuldan mezun olunan bölüm itibarıyla işsiz kalma olasılıkları incelendiğinde sosyal bilimler ve fen bilimleri alanından mezun olan bireylerin işsiz kalma olasılıklarının sağlık bilimleri alanından mezun olanlara göre daha düşük olduğu gözlenmiştir. Bunun yanı sıra iş aranan meslek koduna göre işsiz kalma olasılıkları incelendiğinde nitelik gerektirmeyen meslek kodlarında iş arayanlarla kıyaslandığında teknisyen düzeyinde iş arayanların uzun süreli işsizlik olasılığının daha yüksek olduğu tespit edilirken profesyonel düzeyde iş arayanlarla önemli bir farklılık

bulunamamıştır.

Bölgesel bazda edinilen bulgular uzun süreli işsizlik bakımından değerlendirildiğinde gerek ülkenin batısındaki gerekse de doğusundaki bölgelerde yaşayanların uzun süreli işsiz kalma olasılıklarının Türkiye'nin gerek ticaret ve finans gerek sanayi ve gerekse de tarihsel ve kültürel açıdan en gelişmiş yerleşim yerlerinin başında gelen İstanbul'a göre daha yüksek olduğu gözlenmektedir. Taşçı ve Özdemir (2005)'in ifade ettiği gibi bu durum gelişmiş bölgelerde nispeten daha kısa sürede çok sayıda iş bulunduğundan, iş bulmak için daha kısa süreye ihtiyaç duyulduğu anlamına gelmektedir.

İş arama şekline göre tam zamanlı iş arayan bireylerin yarı zamanlı iş arayan bireylere kıyasla işsiz kalma olasılığının daha fazla olduğu belirlenmiştir. Elde edilen bu bulgu Görmüş (2017)'ün bulgularını destekler niteliktedir ve esnek çalışma modellerinin yaygınlaşması ile işsizlik riskinin azalacağına yönelik bir çıkarıma olanak tanımaktadır. Çalışmada son olarak iş arama kanallarının etkinliğini ortaya koymak amacıyla analizlere dahil edilen iş arama kanallarından doğrudan bir işverene başvuran bireylerin özel istihdam ofislerine veya insan kaynakları bürolarına başvuran bireylere göre uzun süreli işsiz kalma olasılıklarının daha düşük olduğu, İŞKUR'a başvuran bireylerin ise işsiz kalma olasılıklarının İŞKUR'a başvurmayan bireylere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Çalışmada elde edilen bulgular Covid-19 pandemisi açısından değerlendirildiğinde özellikle çocuk, yaşlı ve hasta bakım yüklerindeki artış dolayısıyla pandemiden en çok etkilenen başlıca kırılgan grubun kadın işgücü olduğu görülmüştür. Bunun yanı sıra işgücü piyasasında nitelikli işlerin gerektirdiği beceriler ile iş arayanların sahip oldukları becerilerin örtüşmemesi dolayısıyla eğitim düzeyi yüksek olan bireylerin uzun süreli işsizlik riskine maruz kaldıkları saptanmıştır. Ek olarak pandemi döneminde gıda, temizlik, vb. temel ihtiyaçların karşılanmasına yönelik nitelik gerektirmeyen işlerdeki artışın ilgili işlerde çalışanların uzun süreli işsiz kalma olasılığını azalttığı belirlenmiştir. Covid-19 pandemisinde özellikle yarı zamanlı çalışma modellerine geçişle birlikte yarı zamanlı iş arayanların işsiz kalma süreleri açısından avantaj kazandığı gözlenmiştir.

Çalışmada 2020 Hanehalkı İşgücü Anketindeki çok sayıda değişken incelenerek işgücü piyasasında işsizlik süresine etki eden en önemli faktörler ampirik analizler neticesinde gözler önüne serilmiştir. Bu kapsamda uzun süreli işsizlik riskinin azaltılması için çalışmada dezavantajlı gruplar olarak ortaya koyulan evli kadınların, eğitim seviyesi yüksek olan bireylerin, büyük yaş gruplarının, sağlık bilimleri programlarından mezun olanların, teknik işlerde çalışanların ve doğu bölgelerinde yaşayanların uygun işgücü politikaları ile desteklenmesi gerekmektedir.

Kaynakça

- Arslan, H. ve Şentürk, İ. (2018). Türkiye'de İşsizlik Süresinin Bireysel Belirleyicileri. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*. 13(1). 113-128. doi: 10.17153/oguiibf.341833
- Çağlar, A., Kumaş, H. ve Morali, T. (2015). Türkiye'de İşsizlerin İş Arama Süresini Belirleyen Faktörler: 2007-2013 Dönemi. *Sosyal Güvenlik Dergisi*. 5(1). 68-103.
- Danacica, D. E. ve Mazilescu, R. (2014). Long-Term Unemployment Spells and Exit States of Men in Romania and Hungary. *Procedia Economics and Finance*. 8. 236-245. doi: 10.1016/S2212-5671(14)00086-0
- Elveren, H., Deniz E. ve Sezgin, F. H. (2018). Türkiye'de İşsizlik Süresini Etkileyen Faktörlerin Süre Modelleriyle Analizi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*. 15. 9-21. doi: 10.17740/eas.econ.2018.V15-02
- Fabrice-gilles, N. A., Félix, K. B. J. R. ve Aymar, G. Z. U. J. (2021). The Duration of Unemployment in Sub-Saharan Africa: Study Using Microeconomic Data from the Republic of Congo. *Journal of Economics*. 9(1). 33-42. doi: 10.15640/jeds.v9n1a3

- Foley, M. (1997). Determinants of Unemployment Duration in Russia. Yale University Discussion Paper. No:779. [http://www.econ.yale.edu/growth_pdf/cdp779.pdf.]
- Fu, V. (1998). Estimating Generalized Ordered Logit Models. *Stata Technical Bulletin*. StataCorp LP. 8(44). 160–164.
- Fullerton, A. S. (2009). A Conceptual Framework for Ordered Logistic Regression Models. *Sociological Methods & Research*. 38(2). 306–347. doi: 10.1177/0049124109346162
- Görmüş A. (2017). Characteristics of the Long-Term Unemployment: Evidence From Turkish Labor Force Survey. *International Journal of Information Research and Review*. 4(2). 3735-3743.
- ILO (2016). *Key Indicators of the Labour Market*. International Labour Office Publication: Geneva. 9th Edition. [https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/--stat/documents/publication/wcms_498929.pdf.]
- Kandemir, A. S. (2020). İşsizlik Süresinin Cinsiyet, Yaş ve Eğitime Göre İncelenmesi: Lojistik Regresyon Analizi. *Social Mentality and Researcher Thinkers Journal*. 6(39). 2716-2720. doi: 10.31576/smryj.743
- Karasoay, D. Tutkun Ata, N. ve Bulut, V. (2015). Türkiye’deki İşsizlik Süresini Etkileyen Faktörler. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*. 11(26). 57-76. doi: 10.17130/ijmeb.2015.11.26.828
- Krueger, A. B. ve Mueller, A. (2010). Job Search and Unemployment Insurance: New Evidence from Time Use Data. *Journal of Public Economics*. 94(3-4). 298-307. doi: 10.1016/j.jpubeco.2009.12.001
- Long, S (1997). *Regression Models for Categorical and Limited Dependent Variables*. Beverly Hills, CA: Sage Publications.
- Nichols A., Mitchell, J. ve Lindner, S. (2013). Consequences of Long-Term Unemployment. Washington, DC. *The Urban Institute*. 1-20. [https://www.urban.org/sites/default/files/publication/23921/412887-Consequences-of-Long-Term-Unemployment.PDF?source=post_page.]
- Poterba, J. M. ve Summers, L.H. (1995). Unemployment Benefits and Labor Market Transitions: A Multinomial Logit Model with Errors in Classification. *The Review of Economics and Statistics*. 77(2). 207- 216. doi: 10.2307/2109860
- Şahin, H. ve Kızıllırmak, A. B. (2007). Determinants of Duration of Unemployment Insurance Benefits in Turkey. *Applied Economics Letters*. 14(8). 611–615. doi: 10.1080/13504850600592473
- Tansel, A. ve Taşçı, H. M. (2004). Determinants of Unemployment Duration for Men and Women in Turkey. *Turkish Economic Association Discussion Paper*. (1258). 1-42. doi: 10.2139/ssrn.512222
- Tansel, A. ve Taşçı, H. M. (2010). Hazard Analysis of Unemployment Duration by Gender in a Developing Country: The Case of Turkey. *Labour*. 24(4). 501-530. doi: 10.1111/j.1467-9914.2010.00480.x
- Taşçı, H. M. ve Özdemir, A. R. (2005). Trends in Long-Term Unemployment and Determinants of Incidence of Long-Term Unemployment in Turkey. *Journal of Economic and Social Research*. 7(2). 1-33. doi: 10.2139/ssrn.760265
- Taşçı, H. M. ve Tansel, A. (2005). Youth Unemployment Duration in Turkey. *METU Studies in Development*. 32. 517-545.
- TÜİK (2021). *Hanehalkı İşgücü İstatistikleri*. [https://www.tuik.gov.tr/Kurumsal/PDF_Detay]. (Erişim: 22 Ocak 2023).
- Uysal, S. D. ve Pohlmeier, W. (2011). Unemployment Duration and Personality. *Journal of Economic Psychology*. 32. 980–992. doi: 10.1016/j.joep.2011.03.008
- Williams, R. (2006). Generalized Ordered Logit/Partial Proportional Odds Models for Ordinal Dependent Variables. *The Stata Journal*. 6(1). 58-82.